

Сердюк А.М. Щодо визначення поняття і змісту основних завдань та функцій патрульної поліції України в сучасних умовах: адміністративно-правові аспекти / А.М. Сердюк // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. - №3. – С. 45-49.

УДК 349.6 (477)

Сердюк Анна Миколаївна,
ад'юнкт докторантури та ад'юнктури
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ І ЗМІСТУ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ТА ФУНКЦІЙ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В статті проаналізовані теоретичні концепції та нормативно-правові акти України з метою визначення змісту та специфіки завдань і функцій патрульної поліції України крізь призму діяльності Національної поліції України. Обґрунтовуються авторські пропозиції щодо удосконалення правових засад функціонування патрульної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, що є важливим на шляху реформування української правоохоронної системи.

***Ключові слова:** Національна поліція, Україна, патрульна поліція, завдання, функціонування, нормативно-правове регулювання .*

В статье анализируются теоретические концепции и нормативно-правовые акты Украины с целью определения специфики задач и функций патрульной полиции Украины сквозь призму деятельности Национальной полиции Украины. Обосновываются авторские предложения по совершенствованию правовых основ функционирования патрульной полиции в сфере обеспечения общественной безопасности и порядка, что является важным на пути реформирования правоохранительной системы Украины.

***Ключевые слова:** Национальная полиция, Украина, патрульная полиция, задачи, функционирования, нормативно-правовое регулирование.*

The article analyzes the theoretical concepts and normative-legal acts of Ukraine in order to determine the specificity of the tasks and functions of the patrol police of Ukraine through the prism of the National Police of Ukraine activity. Author substantiates proposals to improve the legal basis of the functioning of the police patrol in the area of public safety and order, which is important in the way of reforming the judicial system of Ukraine.

***Keywords:** National Police, Ukraine, patrol police, objectives, functioning, legal regulation.*

Постановка проблеми. Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на діяльність органів Національної поліції України. Щодня поліцейський вирішує складні професійні

завдання, розв'язує непрості ситуації та конфлікти і не має права помилятися. Адже Закон України «Про Національну поліцію», прийнятий 02 липня 2015 року, визначає Національну поліцію як «орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]». Відповідно, стан підвищених вимог до забезпечення публічної безпеки і порядку в країні загалом чи окремому регіоні зокрема вимагає, насамперед, від працівників патрульної поліції України злагодженості в роботі і узгодженості своїх дій, яке неможливо без чіткого розуміння змісту завдань та функцій, на вирішення яких спрямована поліцейська діяльність у напрямку формування безпечного суспільного простору.

Стан дослідження. У вітчизняній юридичній літературі дослідженню питань організації і правового регулювання поліцейської діяльності приділяли значну увагу такі вчені, як О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.К. Безсмертний, С.М. Гусаров, І.П. Голосніченко, І.В. Зозуля, Є.В. Додін, А.Т. Комзюк, В.П. Петков, А.М. Подоляка, Ю.І. Римаренко, Х.П. Ярмачі та багато інших. Проте на сьогодні немає жодного комплексного наукового дослідження, в рамках якого б системно висвітлювалися зміст та особливості функціонування новоствореної патрульної поліції України, їх правового забезпечення.

Саме тому, **метою** статті є розробка теоретичної бази з питань визначення змісту завдань та функцій патрульної поліції України; окреслення шляхів вдосконалення організаційно-правового механізму, спроможного забезпечити належне функціонування патрульної поліції України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Місце патрульної поліції в складі Національної поліції України визначається тими завданнями, які стоять перед поліцією загалом і закріплені законодавчо. Відповідно до законодавства України служіння суспільству є стратегічною метою новоствореної української поліції і її структурних підрозділів, у тому числі й патрульної поліції України. Ця мета деталізується рядом підзаконних нормативних актів до такого рівня, при якому кожна конкретно визначена ціль постає як завдання окремого

напрямку діяльності державного органу [2, с. 62]. В ч. 3 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що до складу органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують структурні підрозділи: 1) кримінальної поліції; 2) патрульної поліції; 3) органів досудового розслідування; 4) поліції охорони; 5) спеціальної поліції; 6) поліції особливого призначення [1, Ст. 13].

Зі слів міністра внутрішніх справ України А.Б. Авакова «сучасна патрульна поліція України – це головна служба швидкого і ефективного забезпечення публічного порядку в регіонах, яка працює цілодобово. Патрульні поліцейські як патрулі швидкого реагування, об'єднали в собі функції раніше існуючої патрульно-постової служби, Державтоінспекції та дільничних інспекторів [3]». З урахуванням цього аспекту, якщо патрульна поліція – це служба громадського порядку, очевидно, що кінцевою метою її діяльності є забезпечення належного стану публічної безпеки і порядку в громадських місцях в кожному окремому регіоні, що, в решті решт, призводить до зміцнення належного стану правопорядку на всій території держави.

Звертаючись до наукових праць з теорії управління, цілі, яких належить досягти для одержання головного результату поліцейської діяльності, складають зміст завдань, поставлених перед поліцією загалом та патрульною поліцією зокрема. У свою чергу, цілі і завдання реалізуються через комплекс функцій, які виконуються суб'єктом управління в процесі управління [4, с. 19].

У загальному значенні функції (від лат. *functio* – виконання, здійснення) в управлінському контексті можуть розумітися як конкретні напрямки діяльності, безпосередні дії, що виконуються тим чи іншим елементом системи в її успішному функціонуванні як цілого [5, с. 107-108]. В юридичній літературі, зокрема щодо сфери охорони громадського порядку, функції управління визначені як окреслений у законодавчих і інших нормативно-правових актах напрямок діяльності суб'єкта чи групи суб'єктів щодо організації захисту прав і

свобод громадян, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [6, с. 84]. У нашому випадку під функціями розуміються основні напрямки чи види необхідної діяльності Національної поліції (патрульної поліції), визначені об'єктивними потребами громадського життя, які виражають її сутність і соціальне призначення. Інакше кажучи, під поняттям функції патрульної поліції окреслюється та багатогранна роль, яку виконують її підрозділи та кожен її працівник як суб'єкт управління при реалізації визначених завдань і досягненні цілей органів Національної поліції загалом. При цьому, кожній окремій функції повинна бути притаманна своя домінуюча ознака, що визначає її місце в процесі управління патрульною поліцією.

Треба визнати, що визначення завдань і функцій суб'єктів управління є ключовим питанням для правового забезпечення управління відповідними органами. Як вірно зазначає О.М. Бандурка, саме виконання юридично визначених завдань і функцій є основним показником якості й ефективності діяльності суб'єкта управління [4, с. 64].

Основні нормативно-правові акти, які чітко окреслили загальні завдання та функції поліції – це Закон України «Про Національну поліцію» та Положення про Національну поліцію, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, – відповідно до яких загальними завданнями патрульної поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1, Ст. 2; 7].

Варто зазначити, що завдання Національної поліції України частково перехрещуються із завданнями, визначеними в Положенні про патрульну службу МВС, що затверджене наказом МВС України від 02 липня 2015 року №

796, і яке уточнює і деталізує порядок функціонування патрульної служби. Відповідно до цього Положення, основними завданнями патрульної служби є:

1) забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій;

2) запобігання кримінальним і адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню;

3) взаємодія із суспільством, що полягає у співпраці із населенням, громадськими організаціями, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між поліцією та населенням;

4) забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за дотриманням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху [8].

Як зазначалося раніше, функції є похідними від завдань. У зв'язку з цим діяльність патрульної поліції здійснюється у двох напрямках: внутрішньому і зовнішньому. Якщо внутрішні функції спрямовані на створення належних умов роботи окремого поліцейського (наприклад, порядок проходження служби патрульними поліцейськими) чи всієї структури поліції (матеріально-технічне забезпечення тощо). У свою чергу, у зовнішніх функціях відбивається сама суть створення патрульної поліції – його практична значущість, це ті напрямки діяльності, виконання яких становить головний зміст її роботи, застосування поліцейськими владних повноважень (приписів), визначених законодавством.

Тому виходячи із змісту завдань поліції, зовнішню діяльність патрульної поліції можна розмежувати на такі види: забезпечення публічної безпеки і

порядку в громадських місцях; контроль за безпекою дорожнього руху транспорту й пішоходів; забезпечення паспортного режиму, перебування на території регіону (країни) іноземців та осіб без громадянства; надання допомоги громадянам, державним органам, тощо; припинення і попередження правопорушень і злочинів; застосування поліцейських заходів; притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності; здійснення превентивної (профілактичної) діяльності у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку.

З теорії управління функції поділяють на: 1) основні; 2) забезпечувальні (ресурсні, допоміжні); 3) управлінські чи загального керівництва (організаційно-інспекційні) [9, с. 224-225]. Основні функції патрульної поліції спрямовані на забезпечення їх правоохоронної діяльності, чітко регламентовані відповідними нормативними актами України, між тим забезпечувальні функції мають внутрішньо-організаційний характер і спрямовані на забезпечення ефективного виконання поліцейськими їх основних функцій. До речі функції забезпечення стосуються діяльності щодо кадрового, матеріально-технічного постачання, фінансового і соціального забезпечення патрульної поліції, тощо.

Функції загального керівництва забезпечують ефективність управління підрозділами патрульної поліції в процесі забезпечення публічної безпеки і порядку в державі та стосуються діяльності керівників структурних підрозділів. Також до управлінських слід віднести функції: контролю, нагляду, вирішення кадрових питань; юрисдикційну (притягнення до відповідальності); координаційну; організаційну; взаємодії; організуючу; регулюючу [10, с. 97].

Нажаль, на сьогоднішній день не існує окремого нормативно-правового акта, який би визначив організацію діяльності саме патрульної поліції, окреслив притаманні лише їй завдання та функції, специфіку повноважень патрульних поліцейських. Внаслідок чого, у нас є можливість охарактеризувати зміст завдань і функцій патрульної поліції, беручи до уваги вищезначені нормативні акти. Таким чином, сутність завдань патрульної поліції України ми визначаємо як коло тих питань, що спрямовані на досягнення такої основної мети, як

підтримання публічної безпеки і порядку, створення стану захищеності в суспільстві, і які окреслили необхідність створення і функціонування патрульної поліції. При цьому визначення функцій патрульної поліції має на меті виявити відносно самостійні ділянки діяльності органів Національної поліції.

Якщо прослідити історію формування патрульної поліції, можна впевнено сказати що на сьогодні це поліція зовсім нового формату. Ще зовсім недавно функціонувала патрульна служба МВС України, головним призначенням якої було лише: забезпечення охорони громадського порядку, особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, власності від злочинних посягань, запобігання правопорушенням на вулицях та в інших громадських місцях та припинення їх; ужиття своєчасних заходів щодо виявлення, запобігання і припинення злочинних проявів, правопорушень на території обслуговування; виявлення на маршрутах патрулювання та на об'єктах, розміщених поблизу них, розшукуваних злочинців, осіб, що переховуються від органів дізнання, досудового слідства та суду, безвісти зниклих та інших осіб у випадках, передбачених законодавством України [11].

Отже, стара патрульна служба МВС України здійснювала в основному піше патрулювання на території обслуговування свого райвідділу за завчасно визначеним маршрутом і таким чином здійснювала охорону громадського порядку і безпеку громадян. За сучасних умов змінилося саме ставлення до ідеї функціонування патрульної поліції. Сучасна патрульна поліція незалежна від відділів і відділень поліції, і відповідно до покладених на неї завдань здійснює:

1) цілодобове патрулювання території міста, району з метою забезпечення належної стану публічної безпеки і порядку, контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки, а у разі необхідності – здійснення регулювання дорожнього руху [12];

2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної (у тому числі і домедичної) допомоги громадянам; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень. Надає невідкладну

допомогу потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб;

3) самостійне виявлення правопорушень: під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством, звертає увагу на правопорушення з метою їх запобігання, документування і притягнення до відповідальності;

4) припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення, застосовуючи для цього передбачені законодавством права і повноваження;

5) у випадках, визначених законодавством, здійснює затримання правопорушників, а також застосовує інші заходи забезпечення провадження відповідно до законодавства;

6) у випадках і в спосіб, передбачені законодавством, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує поліцейські заходи впливу до осіб;

7) виявляє причини і умови, що сприяють здійсненню правопорушень на вулицях і в інших громадських місцях, вживають заходи щодо їх усунення; внаслідок чого планування службової діяльності підрозділів здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад;

8) забезпечує охорону місця події, тобто з метою забезпечення подальшого розслідування патрульна поліція вживає заходів щодо охорони та збереження місця події в первинному, незміненому стані до прибуття уповноважених осіб інших служб і підрозділів поліції;

9) припиняє та попереджує правопорушення серед неповнолітніх, виявляє осіб які втягують неповнолітніх в злочинну діяльність;

10) налагоджує та здійснює співпрацю з іншими структурними підрозділами поліції з метою виявлення, припинення, попередження та профілактики кримінальних і адміністративних правопорушень, забезпечення комплексного підходу в забезпеченні законності та правопорядку;

11) здійснює спілкування і тісну взаємодію із суспільством: постійно співпрацює з органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями і населенням на підставі Закону України «Про участь громадян в охороні

громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року [13] на засадах партнерства та з метою підвищення рівня публічної безпеки і порядку, запобігання вчиненню правопорушень та встановлення партнерських відносин;

12) приймає активну участь у рятуванні людей і майна при стихійних лихах, катастрофах, інших надзвичайних ситуаціях;

13) виконує інші повноваження, передбачені нормативно-правовими актами МВС України та Національної поліції України.

У випадках та в межах, передбачених нормативно-правовими актами України, виконує інші функції, спрямовані на реалізацію своїх завдань. Звісно, покладення на патрульну поліцію обов'язків, що не належать до її компетенції, не допускається, якщо інше не передбачено законодавством.

Проте в реальності функції, що виконує українська патрульна поліція, не обмежуються лише правоохоронною діяльністю, вони також передбачають ще й надання населенню окрім державних широкого кола необхідних «сервісних» послуг. Адже кожна пересічна людина має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Патрульний поліцейський не має права відмовити в розгляді звернення стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний чи святковий день або закінчення робочого дня. Так, зокрема, щодо участі поліції у наданні соціальної і правової допомоги громадянам і організаціям, доречно виділити такі спеціальні завдання і функції, на розв'язання яких спрямована діяльність патрульної поліції:

- забезпечення зворотного зв'язку через контроль (передбачення, аналіз та інтерпретація) громадської думки, поведінки людей у спірних питаннях, що можуть позитивно або негативно вплинути на діяльність патрульної поліції;

- удосконалення організаційних форм і методів роботи патрульної поліції з населенням, громадськими формуваннями, тощо;

- консультування й вироблення рекомендацій і пропозицій для керівництва органів поліції з питань прийняття рішень, визначення напрямків

дій та зв'язків з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації, іншими правоохоронними органами;

- оцінка діяльності патрульної поліції через суспільну участь за різними планами, програмами участі у комплексних заходах, здійснюваних органами місцевого самоврядування, іншими державними органами і установами;

- популяризація професії поліцейського, корисності її для суспільства [14, с. 6];

- налагодження взаємовигідних відносин з групами громадськості шляхом сприяння плідній тісній взаємодії на партнерських засадах з ними, надання їм необхідної допомоги і підтримки; розвиток у суспільстві правової ідеології партнерства населення і поліції;

- розробка цілей, складання планів, визначення засобів, іншими словами, управління ресурсами для виконання всього зазначеного вище.

Рівень довіри населення до патрульної поліції є основним критерієм оцінки ефективності її функціонування. В цьому аспекті заслуговує на увагу аналіз статистичних даних, поданих незалежними соціологічними службами України. Так, на жовтень місяць 2015 року патрульній поліції зокрема і Національній поліції загалом довіряють 78 % населення [3]. Той факт, що робота поліцейських є безперервною [1, Ст. 12] і тільки на основі глибокого і ретельного аналізу оперативної обстановки, що складається на вулицях і в інших громадських місцях, професійної майстерності кожного поліцейського окремо і підрозділу патрульної поліції в цілому, ступеня їх мобільності і технічної озброєності можна говорити про ефективність функціонування патрульної поліції. Щоб визначити наскільки є ефективною робота нової патрульної поліції, надамо статистику по Харківській області за 2015 рік. Так, за статистичними даними У 2015 році на території Харківської області спостерігалось зменшення на 25% кількості умисних убивств, на 21% тяжких тілесних ушкоджень зі смертельними наслідками. На території області

проведено більше 7 тисяч масових заходів за участю майже 3 млн. громадян. Публічну безпеку і порядок забезпечували майже 60 тисяч працівників поліції. Визначимо, що система забезпечення публічної безпеки на вулицях удосконалювалася шляхом упровадження новітніх технологій, обладнання вуличної мережі засобами відеоспостереження, а також залучення до охорони правопорядку членів громадських формувань. Щодоби залучається 80 спільних нарядів за участю представників громадськості та працівників поліції [15].

Висновки. Аналіз наукових поглядів і норм національного законодавства, яке регулює діяльність патрульної поліції, дає підстави дійти таких висновків.

1. Патрульна поліція – це структурний підрозділ Національної поліції, що забезпечує безперервне та цілодобове виконання правоохоронних завдань і діяльність якої спрямована на надання поліцейських послуг в сфері охорони прав і свобод громадян від протиправних посягань, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії і профілактики правопорушень на вулицях, площах, в парках, на транспортних магістралях, портах, аеропортах та інших публічних місцях, а також при проведенні масових заходів, наданні допомоги (у тому числі екстреної медичної і домедичної допомоги) особам, які постраждали від правопорушень, наслідків аварій, катастроф, стихійних лих.

2. Є необхідність прийняття окремого відомчого нормативно-правового акта Національної поліції України «Про затвердження Положення про патрульну поліцію України», в якому відображені питання щодо визначення поняття патрульної поліції, зміст її завдань, принципів і функцій, повноваження патрульних поліцейських, організаційно-правові аспекти їх діяльності.

3. Концепція погляду на адміністративно-правове забезпечення діяльності патрульної поліції України повинна розвиватися у трьох напрямках: а) правові приписи, які стосуються діяльності і управління патрульної поліції України; б) правові приписи щодо функціонування державно-правового механізму управління патрульної поліції України; в) правові приписи щодо напрямків діяльності патрульної поліції України.

4. В правовому регулюванні функціонування патрульної поліції норми права слід згрупувати наступним чином: по-перше, норми, які визначають завдання, функції та повноваження патрульної поліції; по-друге, норми, які визначають управлінську діяльність патрульної поліції; по-третє, норми, спрямовані на попередження і профілактику правопорушень, надання сервісних послуг; по-четверте, норми, які забезпечують взаємодію патрульної поліції з іншими органами Національної поліції, державними органами і громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс] / Веб-сайт Верховної Ради України. – 2015. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/580-19>
2. Організація управління персоналом в органах внутрішніх справ // За ред. В. Суценка. – К., 1999. – 311 с.
3. Как работает полиция в селах и городах: обзор изнутри [Електронний ресурс] / Інформаційний портал «Українські реалії» від 17.02.2016 // Режим доступу: <http://ukrreal.info/ua/statti/69251-kak-rabotaet-politsiya-v-selakh-i-gorodakh-obzor-iznutri>
4. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. / О.М. Бандурка. – Х. : Скорпион ЛТД, 2012. – 756 с.
5. Платонов С.В. Искусство управленческой деятельности: [Советы и рекомендации] / С.В. Платонов. – К., 1996. – 414 с.
6. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина: Підручник. Видання друге / за ред. В.В. Коваленка, Ю.І. Римаренко, В.І. Олефір – К.: «Директ Лайн», 2012. – 816 с.
7. Про затвердження Положення про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877 // Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
8. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС [Електронний ресурс]: наказ МВС України від 02.07.2015 р. № 796 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.07. 2015 р. за № 777/27222) / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>
9. Теорія управління в органах внутрішніх справ: Навчальний посібник / За ред. В.А. Ліпкана. – К.: КНТ, 2007. – 884 с.
10. Петков С.В. Эффективный менеджмент в органах внутренних дел: Монография. / С.В. Петков. – Симферополь: Таврія, 2004. – 564с.
11. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 28 липня 1994 р. №404 // Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

12. Деякі питання діяльності патрульної служби Міністерства внутрішніх справ у сфері безпеки дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 476 //Урядовий кур'єр від 10.07.2015 р. – 2015. – № 123; Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 07 листоп. 2015 р. № 1395 / Офіційний вісник України від 13.11.2015. – 2015 р. – № 88.– С. 176. – ст. 2964. – код акту 79337/2015

13. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III // Офіційний вісник України. – 2000. – № 30. – Ст. 1248.

14. Бесчастний В.М. Імідж як складова успіху правоохоронця: до постановки проблеми / В. М. Бесчастний, О. В. Тимченко // Віче. – 2014. – № 2. – С. 4–8.

15. Інформація про результати роботи підрозділів поліції ГУНП в Харківській області за 2015 рік [Електронний ресурс] / ВК ГУНП в Харківській області // Режим доступу: <http://www.hk.npu.gov.ua/uk/publish/article/192220>